

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

on the theme " *Architecture is the Abode of Time* "which will be held at
Samarkand State Architecture and Construction University

MEHMONXONALARNING FUNKSIONAL VAZIFASI VA TURLARI

SamDAQU arxitektura kafedrası o'qituvchisi

Asadov Sherbek

Annotasiya: Особенностью гостиничных услуг в данной сфере является обязательное выполнение работниками предприятия мероприятий по размещению клиента для временного проживания или пребывания. Особенности и особенности гостиничных услуг основаны на принципе децентрализации их предоставления.

Kalit so'zlar: mehmonxona turlari, xizmati, avtoturarjoyi, joylashishi va xavfsizligi.

Mehmonxonalar juda qadim zamonlardan beri savdogarlar va boshqa sayohatchilarga xizmat qilish uchun mavjud. Hozirgi mehmonxonalarning zamonaviy qiyofasi me'morchilik yechimi juda rang-barang qurilgan.

Vaqtini yo'lda o'tkazishga majbur bo'lgan odamlarda tanlash imkoniyati bo'lmagan. Bugungi kunda mehmonxona mahsulidan foydalanuvchilarga joylashtirish korxonalarining rang-barang shakllari va turlari mavjud.

Mehmonxona – bu butun kun davomida murakkab texnologik jarayon sodir bo'luvchi bino (yoki binolar majmui) bo'lib, unda mijozlarga nomerlar (yoki nomerlardagi joylar) berilishi, shuningdek mehmonxona mahsulidan shinam, qulay va xavfsiz foydalanishga yo'naltirilgan qo'shimcha xizmatlar ko'rsatilishi kafolatlanadi. Zamonaviy mehmonxona faqat yashash joyi bo'lib xizmat qilmaydi. Ko'pincha nomerlar fondining bir qismidan firmalar va muassasalarning ofislari, vaqtinchalik vakolatxonalari sifatida ham foydalaniladi. Mehmonxonalarda bugungi kunda har xil mijozlar:

- turli anjumanlar, kongresslar, simpoziumlar, yarmakalarning ishtirokchilari;
- musobaqalar, tanlovlarning ishtirokchilari;
- xizmat bo'yicha, davolanish, dam olish uchun tashrif buyurgan alohida fuqarolar;
- davlat doirasida ma'lum marshrut bo'yicha ketayotgan, chet yeldan kelgan turistlar va h.k. joylashtiriladi.

Mijozlar ehtiyojidan kelib chiqib, mehmonxonalar har xil funksional vazifalarni bajaradi va ularga har xil talablar qo'yiladi. Bunday mehmonxonalarda mijozlar bilan ishlash ular bo'ysunuvchi idoralar rahbariyati tomonidan tasdiqlangan mehmonxona xizmatlari ko'rsatish qoidalari asosan amalga oshiriladi. Ammo mazkur mehmonxonalarda amal qiluvchi qoidalarining birorta ham bandi O'zbekiston Respublikasining mehmonxona biznesini tashkil etish bo'yicha qonun hujjatlariga zid bo'lmasligi kerak. Funksional vazifasiga qarab mehmonxonalar:

- ishbiarmonlar uchun – umumiy tipda, idoraviy, yig'ilishlar, kengashlar va h.k. uchun;
- dam olish uchun mehmonxonalar – turistik, kurort mehmonxonalari, avtoturistlar uchun, motellar, kempinglar;
- mehmonxonalarning maxsus turlari – tranzit yo'lovchilar uchun, sportchilar uchun va boshqalar uchun quriladi.

Mamlakatimizda asosan ma'lum ish yuzasidan nisbatan qisqa muddatga keluvchi odamlarga, shuningdek har xil maqsadda sayohat qilayotgan fuqarolarga mo'ljallangan umumiy tipdagi mehmonxonalar ayniqsa keng tarqalgan. Bunday mehmonxonalar shaharning markaziy qismida, jamoat, ma'muriy, savdo markazlari yaqinida joylashadi va shaharning turli tumanlari bilan yaxshi transport aloqasini nazarda tutadi. Mazkur mehmonxonalar odatda maxsus ko'kalamzorlashtirilmagan nisbatan kichkina yer maydonlariga ega bo'ladi. Belgilangan normalarga ko'ra, yer maydoni hajmi mehmonxona sig'imiga qarab bir joyga 15-55 m ni tashkil etadi. Umumiy tipdagi mehmonxonalarning nomerlar fondi asosan bir, ikki o'rinli va ko'pincha uch o'rinli nomerlardan tashkil topadi. Bu

nomerlarda, qoida tariqasida, ishlash uchun joy mavjud bo'ladi. Bir qancha mehmonxonalarda bir o'rinli nomerlar miqdori nomerlar fondining 40-50% ni tashkil etadi. Mehmonxonalarda aloqa bo'limi, ayrim hollarda – bank bo'limi ishlab turadi, muzokara va yig'ilishlar o'tkazish uchun alohida joylar nazarda tutiladi.

Ishbilarmon odamlar uchun mo'ljallangan mehmonxonalarda kichik majlislar, savdo operasialari o'tkazish, mahsulotlarning namunalari ko'rgazmalarini tashkil etish, firmalarning vakolatxonalarini joylashtirish uchun mo'ljallangan joylar, ayrim hollarda transformasiya qilinadigan – ularda kelgan odamlarni qabul qilish, kichik muzokaralar o'tkazish imkonini beradigan nomerlar ham nazarda tutiladi.

Turistik mehmonxonalar faol dam olayotgan turistlar uchun mo'ljallanadi. Mamlakatimizda bunday mehmonxonalar asosan uyushtirilgan gruppaviy turizm – ekskursiya va sport turizmi uchun mo'ljallangan.

Ko'pchilik oilaviy dam olishni yoqtirganligi uchun turistik mehmonxonalarda asosan ikki hrinli nomerlar nazarda tutiladi. Nomerda odatda kunduzgi dam olish zonasi ajratiladi. Bu zona lodjiya yoki balkonni ham o'z ichiga oladi. Yoshlar turizmi uchun mo'ljallangan mehmonxonalarda tejamkorlikni oshirish va yashash uchun to'lanadigan haqni kamaytirish maqsadida ba'zan beshta va undan ortiq odamga mo'ljallangan umumiy yotoqxona ko'rinishidagi nomerlar nazarda tutiladi.

Kurort mehmonxonalari bir joyda nisbatan uzoq vaqt dam olish uchun mo'ljallanadi. Ayrim hollarda bunday mehmonxonalarda profilaktik davolanish yoki shifo olish imkoniyati ham nazarda tutilishi mumkin. Buning uchun kurort mehmonxonalari kurortning asosiy sohasiga ko'ra davolash-sog'lomlashtirish binolari va xonalari quriladi, parhyez ovqatlanish tashkil yetilishi ham mumkin. Kurort mehmonxonalari qulay tabiiy-iqlimiy sharoitlarga ega joylarda: dengiz sohilida, ko'l yaqinida, shifobaxsh buloqlar oldida, tog' hududida quriladi. So'nggi yillarda dam olish uchun mo'ljallangan **kurort komplekslari** ko'plab qurilmoqda. Dam olish shart-sharoitlariga har xil talablar qo'yilishi munosabati bilan kurort komplekslari tarkibiga har xil yo'nalishdagi, shinamlik darajasi, sig'imi, qavatlilik ham har xil bo'lgan mehmonxonalar kiritiladi.

Taymsher – mehmonxona xizmatlarining nisbatan yangi turi. Uning nomerlar fondi odatda 50-250 nomerdan tashkil topadi. Alohida qurilmalarga yega bo'lishi ham mumkin. Kvartira tipidagi nomerlar fondiga ega, xizmatlar khirsatish shart-sharoitlari kurort mehmonxonalariidagi o'xshash. Alohida kvartiralar xususiy mulkdorlarga sotiladi, ammo taymsher to'liq boshqaruvchi kompaniya tomonidan nazorat qilinadi. Taymsher bahosi mavsum xususiyatlariga, shuningdek bu yerda bo'lish vaqtiga bog'liq bo'ladi. Yilning turistlar kam keladigan vaqtlarida taymsherda yashash «oltin» mavsumdagidan ancha arzon tushadi. Nomer egasi taymsherda yashash uchun to'lagan haqqa mutanosib ravishda ma'lum vaqt mobaynida ko'chmas mulkdan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Apartamentli mehmonxonalar. Uzoq vaqt yashashga mo'ljallangan apartamentli mehmonxonalar, oddiy mehmonxonalarga qaraganda, foydali maydonining kattaligi va ularda mijozlar uzoq vaqt yashashi bilan farq qiladi. Nomerning qo'shimcha maydoni odatda qulay kreslo va divan qo'yilgan mehmonxona hamda ko'p funksiyali qaznoqqa ega kichik oshxona shaklida bo'ladi. Aksariyat mehmonlar nomerni uzoq muddatga oladi. Yashash muddatining uzoqligiga qarab ularga ko'pincha chegirma beriladi. Bunday mehmonxonalarda ovqatlanish korxonalari, biznes markazi, dam olish joylari nazarda tutiladi.

Joylashtirish obyektlarining yana bir shakli – **pansionlar** ham jahon amaliyotida ancha keng tarqalgan. Ularda yashash, odatdagi mehmonxonalarda yashashga qaraganda, ancha arzon turadi. Mehmonxonadan pansionning asosiy farqi shundaki, u toifalarga ajratilmaydi. Ammo bu pansionda yashash sharoiti mehmonxonadagi yashash sharoitidan yomon degan ma'noni anglatmaydi. Pansion joylashtirish obyektlarining erkin shakli bo'lib, u odatda qurilish paytida mehmonxona sifatida tasavvur qilinmagan binolarda tashkil etiladi. Pansionning o'ziga xos xususiyati shundaki, u nisbatan kichkina, odatda 10-20 kishiga mo'ljallangan nomerlar fondiga ega bo'ladi. Ko'pincha pansion bir oilaga tegishli bo'ladi. Bu oila pansionni boshqarish bilan birga, mijozlarga xizmat ham ko'rsatadi. Pansionda yashash bahosiga faqat uy sharoitida tayyorlangan nonushta kiritiladi. Bu yerda muhit mehmonxonadagiga qaraganda iliqroq bo'ladi. Mana shu jihat, narxlarning pastligi bilan birga, mijozlarni o'ziga tortadi.

Sportchilar uchun mo'ljallangan mehmonxonalar sport komplekslari qoshida yoki tabiiy sharoitlariga ko'ra ma'lum sport turini rivojlantirish imkonini beruvchi joylarda quriladi. Sportchilar uchun mo'ljallangan mehmonxonalarda sport anjomlarini ijaraga berish shoxobchalari, dam olish uchun mo'ljallangan bir qancha muassasalar faoliyat ko'rsatadi, sport va tibbiy ahamiyatga ega binolar va qurilmalar mavjud bo'ladi. Qoida tariqasida, bu yerda umumiy ovqatlanish va dam olish korxonalari ham faoliyat ko'rsatadi. So'nggi yillarda mehmonxonalarning binolari boshqa maqsadlarga mo'ljallangan muassasalar: kongress-markazlar, ma'muriy va savdo muassasalari, konsert va ko'rgazma zallari va hatto turar joy binolari bilan uyg'unlikda barpo etilmoqda, ular bilan bitta binoda yoki bitta kompleks tarkibida joylashtirilmoqda.

Avtoturistlar uchun mo'ljallangan mehmonxonalar va motellar (motor-otellar) shosse yo'llar yaqinida joylashadi. Motellarning joylashishi ularning vazifasi, shaharlar va shaharchalarning joylashgan o'rnini, avtomobil yo'llari tarmog'i, kelish yo'llarining mavjudligi, muayyan joyning tabiiy-iqlimiy sharoitlari, davolash manbalari, tarixiy joylar hamda turistik jihatdan diqqatga sazovor boshqa joylarning mavjudligi bilan belgilanadi.

Avtoturistlar dam olishi uchun qulay shart-sharoit yaratish, avtomobil yo'lining shovqini va changidan nomerlarni to'sish maqsadida motelning dam olish zonasi bu yo'ldan ma'lum masofa (50-250 m) uzoqda joylashishi kerak. Bunda uchastka muayyan turistik obyekt yo'lidagi avtoturistlar asosiy oqimi yo'nalishining hng tomonida joylashgani ma'qul. Motellarni joylashtirishda mamlakatning eng diqqatga sazovor tarixiy joylari va hududlarini bog'lovchi oldindan belgilangan marshrutlar bo'ylab uzoq

muddatli sayohatlar tashkil etish imkoniyatini nazarda tutish zarur. Bu holda yuqorida zikr etilgan barcha talablardan kelib chiqib motellar

Kempinglar - mavsumiy foydalanish uchun mo'ljallangan «yengil» tipdagi mehmonxona korxonalaridir. Ular avtoturistlar dam olishi hamda ularning avtotransport vositalari to'xtab turishi uchun mo'ljallanadi. Kempinglarda ko'rsatiladigan xizmatlarning barcha turlari soddalashtirilgan bo'ladi: uxlash joylari yozgi tipdagi, ko'pincha yog'ochdan qurilgan, isitilmaydigan binolarda yoki chodirlarda joylashadi; vanna va hojatxona asosan umumiy bo'ladi. O'ziga o'zi xizmat ko'rsatishning har xil shakllari ancha keng tarqalgan. Ba'zan kempinglar qoshida avtomobillarga yonilg'i quyish shoxobchalari va avtomobillarni yengil ta'mirlash ustaxonalari bo'ladi. So'nggi yillarda «motel-kemping» aralash turi rivojlanmoqda. U motel hududida joylashgan kemping hisobiga yozda motel sig'imini kengaytirish imkoniyatini nazarda tutadi. Joylashtirish vositalarining aralash turlari juda rang-barangdir.

Rotel - ko'chma mehmonxona. Bir yoki ikki hrinli bo'limlardan iborat vagon-treyler ko'rinishida bo'ladi. Har bir bo'lim ventilyasiya va alohida yoritish uskunasi bilan jihozlangan. Rotelda kiyim almashtirish, yuvinish joyi va hojatxona bor. Vagonning orqa qismida oshxona va muzlatgich joylashadi.

Adabiyotlar

1. <http://www.davarrh.uz/> (O'zbekistan Respublikasi Arxitektura va Qurilish Davlat qo'mitasi)
2. <http://www.natlib/> (O'zbekistan milliy kutubxonasi)
www.edu.uz
www.Ziynet.uz
www.tag-group.com- Консультативная группа по вопросам Туризма
www.world-tourism.org- Всемирная туристская организация
3. Назилов Д.А. Элементы, определяющие функции интерьера в зодчестве центральной Азии. Ўзбекистон архитектураси ва қурилиши. 1-2007.
4. Архитектура и строительство Узбекистана №3 - 1987г. К эволюции архитектурной типологической схемы «Двор с обводом из коридорообразных помещений» в северном Тохаристане – Согде.
5. Bulatova V.A., Notkin I.M. Xivaning arxitektura yodgorliklari.-Toshkent, 1963 - 94 б.
6. Рапопорт Т.Б. О прогрессивных традициях в архитектуре народного жилища Узбекистана. Архитектурное наследство. Гос. издательство литературы по строительству, архитектуры и строительным материалам. Москва, 1961 г. Ред. коллегия Е.Д. Квитницкая, А.М. Прибыткова, О.Х. Халпахчян, Ю. С. Яралов (отв. ред.), 199 с.